

Συνέντευξη με τον κ. Τσικνάκη Ιωάννη (Τ.Ι.)
και τον κ. Καλεμάκη Αλέξανδρο (Κ.Α.)
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεθύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεθύμνου)
28 Οκτωβρίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:

Θεοδοσοπούλου Ειρήνη

Ερ. Σήμερα, 28 Οκτωβρίου 2004 έχουμε τη χαρά και την τιμή να μιλάμε με τον κύριο Τσικνάκη Γιάννη και τον κύριο Καλεμάκη Αλέξανδρο στα Τ.Ε.Ι., στα Περβόλια. Να ξεκινήσουμε κύριε Τσικνάκη από σας. Στο σόι σας, στην οικογένειά σας ποιους μουσικούς είχατε; Εξηγήστε μας λίγο το γενεαλογικό δένδρο της οικογένειας.

Τ.Ι. Στην οικογένεια του πατέρα μου, του παππού μου δεν είχαμε κανένα. Ο παππούς μου ήτανε παπάς και δάσκαλος, έπαιζε επίσης λύρα και από 'κει είχανε τα πρώτα ακούσματα ο Λευτέρης, ο Μανώλης, ο Γιώργης, όλοι σχεδόν παίζανε κάποιο μουσικό όργανο από την οικογένεια. Τα τρία αδέρφια που δεν παίζανε μόνο ήτανε πολύ καλοί χορευτές και επίσης τραγουδούσανε πολύ ωραία. Γιατί να πούμε και το άλλο αυτούς τους είχε βάλει ο παπάς στην εκκλησία και ψάλλανε και τους είχε κάνει φωνητική με λίγα λόγια. Όταν ψάλλεις στην εκκλησία από μικρό παιδί ανοίγουν οι φωνητικές χορδές κι έτσι τραγουδούσαν πολύ καλά όλοι τους.

Ερ. Το όνομα του παπά;

Τ.Ι. Παπα-γιάννης. Παπα-γιάννης Μανασάκης. Και Αδαμαντία η γυναίκα του. Βέβαια. Και από 'κει τώρα ξεκίνησε... ο Λευτέρης ξεκίνησε στην αρχή... ήτανε το ξεχωριστό της οικογένειας. Ξεχώρισε αμέσως από την εφηβική ηλικία κι έτσι έφτασε εκεί που έφτασε αλλά δυστυχώς ήτανε ο πόλεμος μετά στη μέση δεν πρόλαβε να γράψει και τον σκοτώσανε και δεν πρόλαβε. Τώρα τι ακριβώς θέλετε να σας πω για το Λευτέρη, για το Μανώλη, λεπτομέρειες...

Ερ. Και για το Γιώργη... δε ξέρουμε πράγματα...

Τ.Ι. Δε ξέρετε πράγματα.

- Ερ. Είναι μια ολόκληρη σχολή η Γαλλιανή σχολή.
- Τ.Ι. Ναι. Είναι οι ιστορίες πολλές, αλλά να μη μπορούμε τώρα στον κόπο να αναφέρουμε λεπτομέρειες... εννοείς μουσικά ακούσματα άκουσε από τον πατέρα του, από ένα φίλο του τον Κανάκη...
- Ερ. Μιλάμε για ποιόν, τώρα;
- Τ.Ι. Για τον Λευτέρη. Ο οποίος είχε ξεχωριστή... είχε ξεχωρίσει στη λύρα. Τότε κάναμε πολύ παρέα και μάλιστα την εποχή εκείνη είχα ακούσει εγώ ότι παίζανε στα γλέντια δυο λύρες μαζί. Από 'κει δείχνει πόσο φίλοι ήτανε. Αλλά στην πορεία όμως μετά από λίγα χρόνια ξεχώρισε ο Λευτέρης από τον Κανάκη που έτσι βέβαια αποδείχθηκε μετά γιατί έχει ... περισσότερο ο μακαρίτης ο Λευτέρης. Δυστυχώς δεν πρόλαβε να γράψει. Τον σκοτώσανε μέσα στην κατοχή προτού φύγουν ακόμα οι Γερμανοί, τον σκοτώσανε οι δικοί μας κι έτσι ό,τι και να λέμε τώρα... δηλαδή μουσικά κι αυτό που δείξαμε κάναμε τώρα με το φίλο μου τον Αλέκο εδώ πέρα και τα παιδιά είναι, μπορώ να σου πω, όπως το φαντάζομαι εγώ που έχω μπει στα κανάλια, είναι μια στάλα στον ωκεανό. Έτσι το φαντάζομαι 'γω. Όταν μπεις σ' αυτά τα κανάλια είναι ένα πέλαγος. Χάνεσαι. Απ' ό,τι άκουγα από μαθητές του από τη μητέρα μου, το συχωρεμένο τον αδελφό του που έζησε μέχρι τώρα πρόσφατα πριν από λίγα χρόνια, από 'κει τα 'μαθα τα πιο πολλά, ήτανε μια αστείρευτη πηγή. Αυτός δε δευτέρωνε όπως δευτερόνομε εμείς τα γυρίσματα. Έκανε πράγματα που δεν τα κάνανε άλλοι την εποχή εκείνη. Και γι' αυτό, όπως είπα και προηγουμένως, ξεχώριζε.
- Ερ. Πότε γεννήθηκε;
- Τ.Ι. Αυτός γεννήθηκε το 1917.
- Ερ. Και πέθανε;
- Απ. Και πέθανε στις 23 Νοεμβρίου '44. Τον σκοτώσανε. Ήτανε μέσα στο βάλε - θράσε της κατοχής... αν είχε προλάβει μετά την κατοχή κάνα - δυο χρόνια σίγουρα θα 'γραφε. Γιατί τότε είχε φτάσει ψηλά, είχε φτάσει ψηλά αυτός ας πούμε και θα 'γραφε. Ήταν έτοιμος να γράψει. Αλλά ήταν στη μέση η αναμπουμπούλα του πολέμου και τον φάγανε και τελείωσε. Εμείς τώρα κρατάμε από την μεριά, δηλαδή την καλλιτεχνία του Λευτέρη, είναι ένα

μηδέν μπορώ να σου πω. Αυτά δηλαδή που παίζω εγώ, στενοχωριέμαι κι εγώ γι' αυτά που παίζω.

Ερ. Εσείς αυτά που παίζετε από πού τα μάθατε;

Τ.Ι. Εγώ τα 'μαθα από το θείο μου το Μανώλη. Τον αδελφό του. Τα 'χω μάθει από τον αδελφό του, το Μανώλη. Που κι αυτά ... κι από 'κει πάλι για να βγάλεις πράγματα... Να ο φίλος μου ο Αλέκος ξέρει τώρα, για να βγάλεις μ' ένα κομμένο χέρι... να κάνεις... Σε πολλούς λυράρηδες είχε προσπαθήσει να κάνει δισκογραφική δουλειά και μόλις να τον δούνε, να κάνει έτσι το χέρι του, τους έπιανε το αίμα και, ξέρεις τώρα τι. Και παγώνανε και λέγανε «Μανώλη, δε μπορούμε, δε...». Το χέρι του δε μπορούσε να παίξει. Και του 'λεγε: 'βρες ένα λυράρη... μάλιστα ο Πολυχρονάκης του έλεγε «Μανώλη βρες ένα λυράρη να τα παίξει... και δώσε μου να τα παίζω». Έτσι Αλέκο γίνεται αυτό το πράγμα: Και θα μου πεις τώρα πώς εξεκίνησα 'γω, γιατί ξεκίνησα. Γιατί είχε κάνει πολλές συνεργασίες με μεγάλα ονόματα στη κρητική μουσική και τελικά είδα ότι ναυαγούσαμε όλοι. Δηλαδή τότε σαμποτάρανε όλοι, δεν ξέρω, δε μπορούσαν... δε ξέρω πώς το είχαν πάρει. Κι έτσι είδα ότι κάποια στιγμή αυτά θα χαθούν. Ή θα τα πάρουνε, θα τα... Κι έτσι έκατσα και δούλεψα όσο μπορούσα βέβαια κι έκανα ένα CD, πιο μπροστά κάναμε μαζί, με συμμετοχή δικιά μου και του Ρος Ντέιλυ κι ο Μανώλης ένα CD, τώρα είπαμε να κάνουμε άλλη μία δουλειά, αυτή τη δουλειά που έκανα 'δω στου Αλέκου του Καλεμάκη. Με τη βοήθειά του στο στούντιο, αλλά δυστυχώς πέθανε. Έτσι τα 'κανα μόνος μου, σχεδόν. Αλλά η καλλιτεχνία του Λευτέρη, αυτή έχει χαθεί. Δηλαδή δε μπορούμε πούμε ότι... άμα δεν έχεις ένα δείγμα όπως έγραψε ο μακαρίτης ο Ροδινός. Έχεις ένα δείγμα και λες αυτός είναι. Η ταυτότητά του.

Κ.Α. Το μόνο παράδειγμα γιατί ήταν, το τι ήταν ο Λευτέρης είναι ο Μανώλης. Αν ακούσεις δηλαδή μουσική του Μανώλη με κομμένο χέρι μπορείς να φέρεις στο μυαλό σου τι ήταν ο Λευτέρης, που ήτανε μαθητής. Και κατάφερε με κομμένη χέρα... Αλλά το 'χει η ράτσα...

Τ.Ι. Το 'χουμε φωτογραφήσει απάνω αυτό που έπαιζε, το πετσάκι, πήραμε φωτογραφία επάνω.

- K.A. Το 'χε ... είναι τα γονίδια της οικογένειας. Δηλαδή το ζωντανό παράδειγμα μόνο. Εφόσο ο Μανώλης επρόλαβε και άφησε πολλά πράγματα πίσω του αδούλευτα και ένα δουλεμένο CD, είναι το μόνο... ό,τι και να λέμε εμείς λόγια για το Λευτέρη, εγώ έχω ακούσει ιστορίες που ο συγχωρεμένος ο Καστελολευτέρης με τα «άστρα» ξέρω 'γω. μόλις ήταν να του αναφέρεις το όνομα του Λευτέρη του Γαλλιανού έκλαιγε.
- T.I. Ήτανε μαθητής.
- K.A. Ήτανε μαθητής. Έκλαιγε. Στην ουσία δηλαδή έκανε τρεις ώρες να παίξει μετά. Γιατί παίζαμε εμείς μαζί και πάθαινε πλάκα, δηλαδή έκλαιγε, γιατί να φύγει έτσι. Αλλά σου λέω... επαναλαμβάνω το μόνο ζωντανό παράδειγμα είναι ο Μανώλης τι παίζει με κομμένη χέρα. Φαντάσου τώρα τι ήταν ο Λευτέρης. Κι από τις ιστορίες τώρα από παλιούς που να θυμούνται που...
- T.I. Έως το πέρασμά του, όπου κι αν πέρασε, άφησε μιαν ιστορία. Δεν τον ξεχνούνε οι άνθρωποι. Θυμάμαι τον Καστελολευτέρη το μακαρίτη και μού 'λεγε - μάθαινα τότε την αρχή - και μου 'λεγε «Γιάννη, αν μπορούσες κι έπαιζε ο συγχωρεμένος» ε, σαν να τον βλέπω τώρα. Λέει «το νησί μας θα κάνει χίλια χρόνια ίσως και παραπάνω για να βγει ένα τέτοιο ταλέντο».
- K.A. Μια άλλη ιστορία...
- T.I. Κι επαναστατούσε κι έλεγε: «Μνήσθητί μου Κύριε, λέει, πού τα 'μαθε είκοσι επτά χρονώ πού τα 'μαθε; Στον αχυρώνα, στο χωράφι, στο αλώνισμα; Πού τα 'μαθε αυτά»; Και καμιά φορά ακούμε τώρα και ιστορίες από παλιούς που λέγανε, όπως έπαιζε τώρα τη λύρα κι έπαιζε αυτός έτσι σαν να 'τανε γυρμένος και του λέγανε «μα πώς το κάνεις αυτό, πώς;» και γελούσε σα να 'λεγε «τι μου λέτε τώρα». Δηλαδή ήτανε ο άνθρωπος φαινόμενο. Απ' ό,τι έχω καταλάβει εγώ...
- K.A. Τον είχανε ακούσει κάτι μουσικοί Γάλλοι σ' ένα πανηγύρι και τρελαθήκανε, σου λέει «από τούτο το τάβλι βγαίνει τούτο το πράμα!» και καταφέρανε τότε και τότε μιλήσανε, τον γνωρίσανε από κοντά με διερμηνείς, ξέρω 'γω, φεύγοντας οι Γάλλοι - πριν τον πόλεμο αυτή η ιστορία - και φεύγοντας οι Γάλλοι σου λένε πρόκειται για ένα μεγάλο ταλέντο. Δηλαδή κάποιο μεγάλο μουσικό. Και του στείλαν ένα πιάνο με

ουρά μεγάλο, αλλά μες το πόλεμο τώρα την κατοχή, άργησε να 'ρθει, μπορεί να 'ρθε και μετά από τέσσερα – πέντε χρόνια. Ήρθε το πιάνο αλλά τον είχανε σκοτώσει.

T.I. Όταν το μάθανε αυτό το πράμα ήταν στις γιορτές και ήρθαν στο καφενείο. Κι όταν είπανε... κι όταν ακούσανε αυτοί οι άνθρωποι ότι σκοτώθηκε ο Λευτέρης, ήταν κάποιοι φαίνεται... αντιπρόσωποι ας πούμε και δε μπορούσαν να το πιστέψουν. Δε πίστευαν ότι τον σκοτώσανε. Δυστυχώς εγώ λέω ότι η μοίρα το 'χει στην Κρήτη ότι όλα τα μεγάλα ονόματα, ένας μάλλον που μπορεί να προσφέρει στον τόπο αυτό, τον βγάζουν απ' τη μέση. Δυστυχώς. Αυτό έχω καταλάβει εγώ με το δικό μου μυαλό.

Ερ. Το Λεμάν...

T.I. Το Λεμάν το έφτιαξε μόνος του και μάλιστα συγκεκριμένα όταν το έφτιαχνε, γιατί πήγαμε και θγάλαμε δε ξέρω αν έχεις ιδέα από φάμπρικες τις παλιές στη... δε ξέρω αν έχεις απ' αυτά τα πράματα ακουστά, ήταν ένα τεράστιο ξύλο το οποίο βάζαμε τους μποξάδες που βάζανε τη ζύμη με τις ελιές και γυρίζανε τα ζώα γύρω - γύρω και σφίγγανε κι έβγαине το λάδι. Αυτό το ξύλο έπρεπε να 'ναι πολύ γερό, ήταν από μαύρη μουριά και πήγα και μου 'λεγε ο συχωρεμένος ο αδελφός του ότι πήγανε και το πήρανε από του παππού τους τη φάμπρικα. Ο Λευτέρης ήτανε και μαραγκός. Είχε σπουδάσει, μαραγκός ήτανε. Του 'βαλε το σκάφος και συγκεκριμένα όταν λείι το έφτιαχνε, πού να ξαναδούν τώρα οι χωριανοί ένα τέτοιο όργανο, ξέρεις τώρα με τη σκάφη μπουζουξερή, το άδειάζε μ' ένα μαχαίρι από μέσα άντε πόσα χρόνια και πόσο καιρό, του λέγανε οι Γαλλιανοί λοιπόν «μεγάλη κουτάλα βρε Λευτέρη κάνεις για το γάλα»! Όπως έμοιαζε το σκάφος είναι σαν κουτάλα άμα του θγάλεις το καπάκι. Μεγάλη κουτάλα που κάνει για το γάλα. Ανακατώνει το γάλα!

Ερ. Ναι.

T.I. Μετά βέβαια, πού να ξέρουν αυτοί, αυτός βέβαια έκανε τη δουλειά του, δεν έδωσε σημασία, δε ξέρανε οι χωριανοί. Μετά το 'φτιαξε αυτός και έπαιρνε τη λύρα, έχω φωτογραφίες αλλά δεν τις πήρα, είχε κάνει μια θαλίτσα κι έβανε τη λύρα από τη μια μεριά και το Λεμάν από κάτω. Κι είχε κάνει μια θαλίτσα. Τα φόρτωνε στο άλογο και πήγαινε στ' αλώνι. Και κρατούσε ο

αδελφός του ο Μανώλης ή κανένας άλλος, ο Μανασάκης ο Γιώργης, ο Καψάλης ο Στελιανός, από τη Φανερωμένη ο... πώς τον λένε... ο Σάββας και τα λοιπά. Την εποχή εκείνη εμείς στη Μεσαρά εμείς δεν είχαμε λαούτο. Είχαμε το Λεμάν αυτό κι ένα μαντολίνο. Και κιθάρα.

Ερ. Το κύριο όργανο ήταν το Λεμάν;

Τ.Ι. Ναι. Γι' αυτόν, για το Λευτέρη.

Ερ. Πότε το έφτιαξε, ξέρετε;

Τ.Ι. Εάν πούμε ότι τον σκοτώσανε το '44 ...

Κ.Α. Πριν τον πόλεμο.

Τ.Ι. Πριν τον πόλεμο. Το '30, το '35, το '38, μέσα 'κει τη δεκαετία '30 με '40 υπολογίζω 'γω ότι το 'χε φτιάξει. Τη δεκαετία '30 - '40. Το '44 τον σκοτώσανε, κάπου 'κει.

Ερ. Πού το είδε και το έφτιαξε;

Τ.Ι. Μάλλον αυτός πρέπει να το 'δε, μάλλον, να 'δε μάλλον μπουζούκια πρέπει να 'χε δει στην Αθήνα. Γιατί αυτός έβγαινε στην Αθήνα. Και στρατιώτης πήγε στην Αλβανία. Αν είδε μάλλον μπουζουξοειδή και έκανε αυτό το όργανο. Έτσι, με το δικό μου μυαλό μάλλον, όχι να ξέρω σίγουρα πράγματα. Αλλά αυτό δε μοιάζει βέβαια με μπουζούκι. Ούτε το κούρντισμά του δεν είναι μπουζούκι.

Ερ. Τι κούρντισμα κάνει;

Τ.Ι. Αυτό είναι Ρε, Λα, Μι, Σι. Αυτό μόνο στην Γαλλιά το παίζουνε αυτό το κούρδισμα, δεν το 'χω δει πουθενά αλλού.

Ερ. Η πιο φιλή χορδή είναι Ρε,

Τ.Ι. Η κάτω χορδή είν' η ρε. Μετά είναι η Λα, μετά το κουρντίζει Μι και η πάνω Σι.

Ερ. Πάνω είναι η σι;

Τ.Ι. Ναι. Που το σύγχρονο κούρντισμα είναι Ρε, Λα, Φα, Ντο. Ή Ρε, Λα, Ρε.

Κ.Α. Το εξάχορδο.

Τ.Ι. Το εξάχορδο το ρεμπέτικο.

Ερ. Και τι σκοπούς έβγαλε εκεί πάνω;

Τ.Ι. Ότι έπαιζε στη λύρα έπαιζε και στο Λεμάν. Το μυαλό του έτρεχε, δε σταματούσε.

- Ερ. Σε βοηθάει όμως ένα τέτοιο όργανο;
- Τ.Ι. Εμένα;
- Ερ. Να βγάλεις έτσι σκοπούς, να βγάλεις ...
- Τ.Ι. Όλοι αυτοί οι σκοποί που έχει βγάλει ο Μανόλης τους έχει βγάλει μ' αυτό το όργανο. Όλοι οι σκοποί του Μανόλη του Ματσάκη που παίζαμε τώρα και άλλοι βέβαια δεκάδες σκοποί που έχουμε εδώ στο σπίτι είναι απ' αυτό το όργανο.
- Ερ. Και τον συνόδευε ποιος είπαμε;
- Τ.Ι. Το Λευτέρη τον συνόδευε ο αδελφός του ο Μανόλης πριν τραυματιστεί και τον συνοδεύανε ένας ξάδελφός του και... την εποχή εκείνη δεν ήταν..., δυο νότες χτυπούσανε. Δεν ήτανε όπως σήμερα που κρατούν ακόρντα και τέτοια, τότε κρατούσανε μια νότα, κατάλαβες, ίσα – ίσα, γκριν - γκριν δεν ήτανε τότε όπως είναι σήμερα. Το γλέντι το 'κανε ο λυράρης, ξέρει ο Αλέκος που είναι και επαγγελματίας σ' αυτά τα πράγματα ... τότε το γλέντι το 'κανε ο λυράρης, δεν το 'καναν ...
- Κ.Α. Ε, ναι. Η ιστορία της λύρας τώρα ξεκίνησε πρώτα με τα γερακοκούδουνα, δεν είχανε πάσο, μετά μπήκανε κρουστά, διάφορα κρουστά στην ανατολική Κρήτη, μετά βρέθηκε το μαντολίνο, μετά το λαούτο, η κιθάρα είχε επίσης...
- Τ.Ι. Η κιθάρα είχε μπει, στην εποχή του Λευτέρη, είχε μπει. Εγώ του έχω φωτογραφίες με τη κιθάρα. Αλλά το γλέντι το 'βγανε αυτός στη λύρα με το Λεμάν. Δύο όργανα, αυτά τα δύο. Και παντρεύονται κι ωραία. Τώρα βέβαια το γλέντι το βγάνει η λύρα, τι να βγάλει, τώρα δυο νότες να βγάλεις με το Λεμάν, τι να βγάλεις;
- Κ.Α. Ε, συνοδεία...
- Ερ. Άλλοι παίζανε μετά Λεμάν;
- Κ.Α. Μ' αυτό το κούρδισμα;
- Τ.Ι. Μ' αυτό το κούρδισμα;
- Κ.Α. Η Γαλλιά, ναι.
- Τ.Ι. Η Γαλλιά ναι, όλη η Γαλλιά. Επηρεάστηκε μετά όλη η Γαλλιά και όλοι που γρατζουνούσανε κάποιο όργανο εφτιάξανε παρόμοια. Αλλά δεν είχανε βέβαια καμιά σχέση, άμα τα δείτε, είναι κολοκύδια, δεν είναι όργανα αυτά,

δεν είναι όπως αυτό που είναι, έχει μεν τη φωνή αλλά είναι και μπιμπελό. Το βλέπεις. Οι άλλοι κάνανε μια κολοκύθα να τη ξύσεις στο καπάκι, είναι τσουφλος...

K.A. Επηρέασε όμως μια περιοχή...

T.I. Ναι, επηρέασε μια περιοχή ναι... και στη βιολόλυρα παίζει αυτός, παίζανε πολλοί Γαλλιανοί. Και Μεσαρίτες. Ασχέτως, κοίταξε να δεις, αν την παρατήσανε.

K.A. Η βιολόλυρα στη Μεσαρά κρατούσε... Ήταν ο Λευτέρης η αιτία. Αργότερα ήρθε η...

T.I. Να πούμε δε ότι... γιατί έκανε τη βιολόλυρα; Αν δείτε τη φωτογραφία και την προσέξετε η κλίμακα που έχει το πρώτο του δάχτυλο δεν είναι το συνηθισμένο, είναι μια κλίμακα πιο κάτω, δε ξέρω πως τα λέτε εσείς στη μουσική...

K.A. Αυτό συνέπαιζε... δηλαδή, ενώ κρατούσε λύρα, όπως βλέπεις το βιολί που κατεβαίνει κάτω - πάνω, το ίδιο πράγμα έκανε κι αυτός στη λύρα.

Ερ. Όπως λέμε η δέση ας πούμε...

K.A. Ναι, άλλαζε δέση.

T.I. Εκεί που τελειώνει της ρεθυμνιώτικης λύρας το τρίτο δάχτυλο, αυτός έβαζε το πρώτο δάχτυλο. Αρχινούσε δηλαδή μια κλίμακα πιο κάτω. Γι' αυτό και τη λύρα αν και τη λύρα που έχω φτιάξει από 'κει έχω επηρεαστεί και την έχω φτιάξει, το λαιμό τον είχε κάνει μεγάλο ώστε να μπορεί να κατεβαίνει, να παίζει ας πούμε χαμηλά. Να μην είναι χοντρή η λύρα ώστε να μην τον εφτάνει με το χέρι και είχε κάνει το λαιμό μεγάλο ώστε να μπορεί να κατεβαίνει. Αυτές όλες οι λεπτομέρειες δείχνουν ότι έπαιζε όπως... έκανε τη λύρα σε τρεις και τέσσερις δρόμους το 'παίζε το κομμάτι.

K.A. Ψαχνότανε...

T.I. Στην περιοχή μας δεν έχω δει ...

K.A. ...για να πλουτίσει τη λύρα. Αφού κι άλλοι χωριανοί μου λέει, κοπέλι όταν ήτανε, ήθελε να κάθεται, είχε ένα ραδιόφωνο όλο το χωριό, τι να παίζει κρητικά το ραδιόφωνο τη δεκαετία του '30, του '20; Και ασχολιότανε λέει με κλασικές μουσικές κι έπαιζε άλλα πράγματα εκτός Κρήτης δηλαδή ό,τι έπαιζε το ράδιο μόνο μουσική να 'τανε προσπαθούσε και τα 'βγαζε αυτός.

- Ερ. Στο Λεμάν;
- Κ.Α. Στη λύρα... Λέγανε «τι διάλο παίζει αυτός»;
- Τ.Ι. Είναι... είναι αντίγραφο του βιολιού, δεν έχει να φοβηθεί τίποτα από το βιολί, ό,τι έκανε το βιολί έκανε κι η λύρα.
- Κ.Α. Είναι πιο...
- Τ.Ι. Δεν είναι οι τρεις χορδές που μειονεκτεί, είναι η τέταρτη που έκανε όλο αυτό που έκανε το βιολί.
- Ερ. Ποια όργανα έπαιζε;
- Τ.Ι. Αυτός τα 'παιζε όλα. Το Λεμάν, τη λύρα, έπαιζε πνευστά...
- Ερ. Ποια πνευστά;
- Τ.Ι. Έπαιζε... στο στρατό είχε σαξόφωνο... δε ξέρω πώς τα λέν' αυτά...
- Κ.Α. ...τρομπέτα...
- Ερ. Τρομπόνι;
- Τ.Ι. Τρομπόνι, μάλλον. Πάντως, το σπίτι εγώ τα 'φταξα τα... Στο σπίτι τους είχε λύρες, κιθάρες, μαντολίνα, το Λεμάν, είχε αυτά τα πνευστά, είχε ακορντεόν, ό,τι έγχορδο υπήρχε, υπήρχε στο σπίτι τους. Όλα τα έγχορδα.
- Ερ. Από πού είχε μάθει μουσική;
- Τ.Ι. Αυτός... Απ' ό,τι σου είπα, ο πατέρας του έπαιζε λύρα, αλλά τώρα από πού έχει επηρεαστεί, δε ξέρω γιατί ήταν φίλοι και με τον Κανάκη. Μόνος του εξεκίνησε; Από πού είχε αυτά τα ακούσματα; Δε ξέρω.
- Κ.Α. Του 'χε μάθει και ο πατέρας του.
- Τ.Ι. Από τον πατέρα του οπωσδήποτε. Εφόσον ο πατέρας του έπαιζε λύρα. Οπωσδήποτε από 'κει είχε επηρεαστεί. Τους τοπικούς λυράρηδες τότε... ή ποιοι ήτανε τότε στην...; Ήτανε ο Φραγκής, ήτανε ο Χρηστάλης, ήτανε... αλλά οι αποστάσεις δεν ήτανε όπως είναι σήμερα που ερχόμαστε από τη Μεσαρά σε μισή ώρα μέσα, για να 'ρθεις με τα πόδια εδώ πέρα θέλανε δυο - τρεις μέρες. Άρα λοιπόν ήτανε, το να πάνε να ακούσουνε από κάπου, ήτανε πολύ δύσκολο.
- Ερ. Στην Αθήνα; Πηγαινοερχόταν;
- Τ.Ι. Στην Αθήνα πρέπει να έκαμε λίγο καιρό όταν εκατέβηκε από τη Αλβανία. Είχε πάει στο Αλβανικό, είχε πάρει μάλιστα και τη λύρα γιατί έχω ακούσει από ανθρώπους, έχω συναντήσει ανθρώπους που ήτανε φαντάροι

και είχε... έχω και φωτογραφία, φαίνεται και η λύρα και το Λεμάν, τα 'χε μαζί του. Και το τρομπόνι αυτό που έπαιζε ήταν στη φωτογραφία. Στο γυρισμό του από την Αλβανία λένε είχε βρεθεί ένας οργανοποιός κι εκεί έφτιαξε τη τελευταία του λύρα, από καρυδιά. Γιατί έτσι είχε φύγει και πήγε ο Μπάρμπας μου ο Μανόλης το Λεμάν εκεί και του 'πε πως είναι απ' τη Γαλλιά εκεί και του 'πε ότι είχε... έκανε λέει, πελεκούσε μια λύρα και τελικά δεν κατέχαν αυτοί ότι αυτό που πελεκούσε δεν ήταν λύρα. Κι όταν το έφτιαξε λέει ήτανε όπως είναι το φύλλο ήταν.

Ερ. Τόσο λεπτό, δηλαδή.

Τ.Ι. Τόσο λεπτό, ναι. Από καρυδιά. Κι αυτή τελικά ήταν η τελευταία του λύρα.

Ερ. Εσείς τι σχέση έχετε με την οικογένεια;

Τ.Ι. Είναι η μητέρα μου και ο Λευτέρης ήσαν αδέρφια.

Ερ. Απ' την πλευρά της μητέρας σας...

Τ.Ι. Απ' την πλευρά της μητέρας μου. Ναι. Απ' την πλευρά της μητέρας μου.

Ερ. Εσείς πώς και ασχοληθήκατε με τη μουσική;

Τ.Ι. Εγώ ασχολήθηκα επειδή έβλεπα το θείο μου και έπαιζε και μ' άρεσε από μικρός η μουσική αλλά η μητέρα μου δε μ' άφηνε ν' ασχοληθώ για...

Ερ. Φοβόταν;

Τ.Ι. Φοβόταν μην έχω την ίδια μοίρα με τον αδελφό της επειδή ήτανε, τέλος πάντων εκείνη τη εποχή κι εγώ μην έχω την ίδια μοίρα και δε μ' άφηνε ας πούμε ν' ασχοληθώ μ' αυτά τα πράγματα. Αλλά αυτό φαίνεται το γονίδιο δεν... δεν έγινε. Ξεφύτρωσε πιο ύστερα μετά, άρχισα στα είκοσι επτά μου χρόνια κι ασχολήθηκα με το να φτιάχνω και μετά να ασχολούμαι να παίζω. Κι έτσι ξεκίνησα σιγά - σιγά αυτή τη προσπάθεια του θείου, στην αρχή κάναμε, σου λέω, συμμετείχα σε τρία κομμάτια, μετά έφυγε, πέθανε κι αυτός και όλο το φορτίο έχει πέσει τώρα πάνω μου. Μου 'χει κάνει διαθήκη και μου λέει ότι αυτά τα πράγματα, όλη η πνευματική περιουσία ανήκει σε μένα, τώρα. Απ' ό,τι βλέπεις, το φορτίο είναι μεγάλο, η δύναμη είναι λίγη, η γνώση είναι λίγη και πρέπει τώρα ό,τι μπορέσω να κάνω κι εγώ, να κάνω κάτι, ν' αφήσω και για τα ονόματά τους. Φύγανε κι οι δύο δυστυχώς χωρίς να ανταμειφθούν, με λίγα λόγια ας πούμε, από τον κόσμο. Κι έτσι προσπαθώ τώρα να κάνω ό,τι μπορώ. Έχω τις ελπίδες μου και στα

παιδιά, στο φίλο μου δηλαδή τον Καλεμάκη, δε μπορώ να πω είναι... ήταν η αιτία που... αυτός κρατάει ένα μπουκέτο που λέμε στην Κρήτη και μηνυματά συνέχεια... (γελαεί).

Ερ. Σας κεντρίζει, ε;

Τ.Ι. Μας κεντρίζει συνέχεια... και να 'μαι ειλικρινής αν δεν ήταν αυτός δε θα 'χα κάνει τίποτα γιατί είναι οι δουλειές τόσο πολύπλοκες και πολλές που μπλέκεις με πολλά πράγματα και είμαι και αμελής και νοιώθω ότι δεν είμαι και ικανός, να λέω τη αλήθεια γι' αυτά τα πράγματα, κι αυτός όλο και ναι και ναι και ναι, και να 'ναι καλά καταφέραμε και κάναμε ένα δείγμα, τουλάχιστο. Ένα δείγμα. Κάναμε ένα CD μαζί και είναι ένα δείγμα τι ήταν αυτοί οι άνθρωποι.

Ερ. Στο CD αυτό παίζετε κύριε Τσικνάκη...;

Τ.Ι. Και λύρα παίζω και το Λεμάν.

Ερ. Και τα δύο;

Τ.Ι. Και τα δύο όργανα ναι. Όλα και το τραγούδι.

Ερ. Κι ο κύριος Καλεμάκης;

Τ.Ι. Ο κύριος Καλεμάκης ήτανε ο ηχολήπτης (γελαεί)... αυτός είχε το στούντιο. Έκανε ένα στουντιάκι γιατί αν πήγαινα εγώ Ηράκλειο ή Αθήνα να γράψω... αποκλείεται. Δε μπορούσα να κάνω τέτοια δουλειά. Αλλά έκανε, να 'ναι καλά ένα στουντιάκι και μ' έβαλε μέσα και μου λέει έλα οι δυο μας αν είμαστε και σιγά, σιγά, σιγά και...

Ερ. Και γράψατε το ένα όργανο πάνω απ' τα άλλο.

Τ.Ι. Ναι. Ο ίδιος έκανα playback δύο λύρες, δύο Λεμάν και τα λοιπά. Το τραγούδι και τα λοιπά. Έχει λοιπόν μία κιθάρα, παίζει ο ανιψιός του και ένα κρουστό. Αυτά είναι τα όργανα που έχω βάλει. Αλλά στην ουσία η δουλειά όλη είναι στους ώμους μου. Είναι πολύ δύσκολα κομμάτια. Δεν ξέρω. Δεν ήσαστε τώρα επάνω ν' ακούσετε, είναι πολύ ιδιόρρυθμα κομμάτια, πολύ δύσκολα κομμάτια, δεν παλεύονται, έχει τόσα πολλά μέσα που παίζεις το πρώτο και ξεχνάς το δεύτερο. Πολλές διέσεις πολλά δε ξέρω πώς τα λέτε εσείς στη γλώσσα της μουσικής, ημιτόνια πώς τα λένε...

Κ.Α. Είναι τελείως ...

Τ.Ι. Είναι τελείως διαφορετική η μουσική...

- K.A. Όπως είπατε στην αρχή εσείς, πρόκειται για σχολή, είναι άψαχτη σχολή. Γιατί τις άλλες σχολές, εγώ που είμαι επαγγελματίας τώρα, σχολή του Μουντάκη, σχολή Σκορδαλού, Κλάδου, ξέρω 'γω, και ποιους άλλους μεγάλους, μόλις μπεις σ' αυτά τρο...
- Ερ. Τρομάζετε...
- K.A. Τρομάζω. Εγώ πριν να κάνω παρέα με τον Γιάννη παρ' το το CD του Μπάρμπα του και του Ρος, έβγαλα ό,τι ήβγαλα. Και μετά λέω για' δεν πάω να βρω το Γιάννη, θα παίζει κι ο ίδιος μέσα δυο - τρία κομμάτια, να μου τα δείξει οριτζινάλ τέλος πάντων και πάω και μ' άρχισε και λέω τι; Το να επηρεάζεσαι από άλλες σχολές που αναφέραμε, οπωσδήποτε να είσαι της σχολής αυτής. Και άμα αρχινάς στο είδος του, έπρεπε να τα πετάξω όλα και ν' αρχίσω απ' το «άλφα» πάλι.
- T.I. Απ' το άλφα... πρέπει να τα ξεχάσεις όλα για ν' αρχίσεις αλλιώς ό,τι και να κάνεις θα το μπασταρδέψεις που λέμε στη γλώσσα μας δηλαδή θα το πάρεις με το χρώμα το δικό τους ενώ αυτό είναι τελείως διαφορετικό χρώμα. Και ύφος παιξίματος.
- K.A. Και έκατσε δοξαριά, πάτημα και μου τα 'δειξε για να μπω στο λούκι, στο είδος. Τελείως άλλη σχολή.
- T.I. Δεν τα παίζει κανένας. Παρά μόνο ο Καλεμάκης. Δυστυχώς. Δεν έχει ασχοληθεί, να σκύψει επάνω στη Γαλλιανή σχολή κανείς, μόνο ο Καλεμάκης. Τον ευχαριστώ βέβαια γι' αυτό, για την προσπάθεια που κάνει αλλά είναι κρίμα γιατί μια ολόκληρη Μεσαρά έχουμε τόσο πλούτο και δυστυχώς παρασυρόμαστε από την μια μεριά της Κρήτης στην άλλη. Ενώ έχουμε ένα τέτοιο θησαυρό... Δεν ξέρω γιατί.
- K.A. Το έχουν όλοι οι τόποι.
- T.I. Ναι, όλοι οι τόποι.
- K.A. Αλλά εγώ πιστεύω ότι κάθε ένας τοπικός λυράρης στο χωριό του ο καθένας πρέπει να ψάξει τη σχολή του. Εγώ τι δουλειά έχω ν' ανακατώσω τώρα στειακά; Έχει στειακούς να τα παίζουνε. Και θα 'τανε και πιο ωραίο για την κρητική μουσική γιατί θα υπήρχε πολυφωνία. Τώρα βλέπεις, αν πάρεις ένα λυράρη απ' τη Σητεία, απ' τα Χανιά, απ' το Ρέθυμνο, απ' το Ηράκλειο θ' ακούσεις τα ίδια πράγματα. Γιάντα; Γιατί είναι το μάρκετινγκ,

τι μας μεταδίνουν στα ραδιόφωνα και ξεχνούμε δηλαδή το τοπικό μας κι ασχολιόμαστε με αυτό που πλασάρεται, ενώ είναι χρέος του κάθε καλλιτέχνη να ψάξει τη ρίζα του, να τα ψάξει και τα άλλα γιατί είμαστε υποχρεωμένοι να τα δουλέψουμε και τα άλλα για να δούμε και... καμιά φορά βλέπεις οι κλεψιές οπού γινότανε από τους παλιούς κι απ' τους τώρα... και τώρα που είναι εύκολη η μετάβαση να πας ν' ακούσεις, ξέρω 'γω, με CD κι αυτά που υπάρχουνε βλέπεις κισσαμίτικα κομμάτια τα 'χει γράψει ο άλφα απ το Ρέθυμνο ή ο βήτα απ' το Ηράκλειο, ξέρω 'γω, λέει και τα πλάσαρε για δικά του. Ε, να όμως βλέπομε. Αλλά δεν είναι ντροπή πως θα ψάξεις τη ρίζα σου ή να γράψεις μετά είναι του τάδε ή είναι απ' το χωριό μου κι είναι από του τάδε το κομμάτι. Να το παίζει και να ψάξει και πώς παίζανε γιατί αυτοί ήτανε το πολύχρωμο χαλί της Κρήτης. Παίζανε αλλιώς στο Ρέθυμνο, αλλιώς στα Μεσαρά, αλλιώς στα Χανιά, αλλιώς στη Σητεία, στο Ηράκλειο...

Τ.Ι. Από χωριό σε χωριό....

Κ.Α. Μετά όμως είναι που εγίναμε όλοι ένα. Και να το λυπηρό. Εκεί είναι τώρα που πρέπει να δώσουνε βάση και οι συλλόγοι κρητικής μουσικής και οι δισκογραφικές εταιρίες πρέπει να ψάχνουνε, να μη κοιτάζουν εμπορικά. Δηλαδή πουλάει το είδος το ανωγειανό και σ' αναγκάζει μετά η εταιρία «βάλε λέει και κοντυλιές να πεις μαντινάδες». Για να πουλήσει αυτός, δεν τον ενδιαφέρει η σωστή μουσική, η ποιότητα του τόπου του καθενού να τη βγάλουμε στην επιφάνεια μόνο θέμε να θάψουμε όλες τις άλλες και να βγάλουμε το συγκεκριμένο για τις εταιρίες που πουλάει.

Ερ. Εσείς κύριε Καλειμάκη πώς αρχίσατε ν' ασχολείστε μ' αυτούς τους σκοπούς;

Κ.Α. Σου 'πα ότι πήρα το CD και...

Ερ. Πώς δηλαδή σας κέντρισε αυτό το είδος και δεν κάνατε αυτό που κάνουν οι περισσότεροι να ασχολούνται με τα υπόλοιπα;

Κ.Α. Ασχολήθηκα... και με τα υπόλοιπα είχα ασχοληθεί, αλλά όπως σου λέω πως σκέφτομαι καθέννας πρέπει να ψάξει στον τόπο του, λοιπόν, ο τόπος μου εμένα είναι 'κει. Πρέπει να... στραβός δηλαδή πρέπει να 'μαι; Ενώ δηλαδή είναι δίπλα μου δεν πρέπει να το ψάξω, πρέπει να το σνομπάρω;

T.I. Ο Αλέκος είχε ψαχτεί, είχε το Σκορδαλό το ρεθυμνιώτικο και το συγχωρεμένο το Μουντάκη είχε ψαχτεί και Κλάδο παίζει άφθαστα και Σηφογιώργη, δηλαδή όλους τους κρητικούς τους καλλιτέχνες εφόσον είναι επαγγελματίας τα παίζει. Αλλά όταν σμιζάμε σκέφτηκε και λέει γιατί να μην ασχοληθώ, και το 'λεγε και μόνος του, με τον τόπο μου. Τι δουλειά έχω γω στη άλλη άκρη της Κρήτης να ψάχνω τα σητειακά ή τα κισσαμίτικα π.χ. Έχουμε δω πέρα χωράφια να καλλιεργήσουμε. Αυτή την ερώτηση έκαμε και στον εαυτό μου και μπράβο του. Αυτή την ερώτηση πρέπει να κάνει ο καθένας. Και κάναμε τη συνεργασία αυτή.

Ερ. Λεμάν παίζετε;

K.A. Ε, λίγο πράμα.

T.I. Είναι διαφορετικό...

K.A. Τα πιάνω όλα τα όργανα, εντάξει, αλλά πρέπει ν' ασχοληθείς, δεν παίζεις... πάντα μαθαίνω δηλαδή δεν παίζω, μαθαίνουμε μια ζωή όλα τα όργανα... κάτι θα βγάλω αλλά όχι πως θα παίζω όπως ο Γιάννης.

Ερ. Οι σκοποί της Γαλλιανής σχολής τραγουδιούνται;

T.I. Βεβαίως.

Ερ. Έχει δική της νοοτροπία, έχει ειδικό τρόπο;

K.A. Ναι, και εκεί υπάρχει το μυστήριο τώρα, γιατί βλέπεις ένα γύρισμα... είναι όπως το Ρεθυμνιώτικο νταν, νταν, νταν... Εδώ θα ξεκινήσει ένα γύρισμα και λες τώρα πότε θα τελειώσει; Και το βλέπεις κι έχει άνοιγμα - κλείσιμο και ξαναδιπλώνει και καταλήγει αλλού, είναι άλλη τεχνική γιατί σε σπρώχνει το κομμάτι να το πεις έτσι. Δε μπορείς να το πεις πεζά. Το ρεθυμνιώτικο κομμάτι είναι συγκεκριμένο... τακ...

T.I. Πολύ δύσκολο στο τραγούδι... Πολύ δύσκολο στο τραγούδι. Πολύ δύσκολο.

K.A. Εδώ είναι... Εκεί ξεχωρίζει η σχολή.

T.I. Θα το καταλάβεις και μόνη σου. Όταν ακούσεις τα ακούσματα αυτά θα καταλάβεις. Είναι πολύ δύσκολα. Και στο τραγούδι.

Ερ. Μαντινάδες λέτε;

K.A. Δηλαδή;

Ερ. Μαντινάδες λέτε στους σκοπούς αυτούς;

T.I. Ναι. Όλες.

- Ερ. Και πώς τους κόβετε, έτσι; Δηλαδή πώς: Ας πούμε σας ζητάνε τώρα να πει κανείς ότι ένα συρτό έχει δύο γύρισμα και παίρνεις τη μια μαντινάδα και τη βάζεις στο ένα γύρισμα και τη άλλη μαντινάδα τη βάζεις στο άλλο γύρισμα.
- Κ.Α. Μπράβο. Εδώ, ξεκινά το ένα γύρισμα μετά θα σου 'χει μια... θα επαναλάβει η λύρα, θα το τραγουδήσει, θα το επαναλάβει και μετά θα βάλει ένα ολόκληρο σκοπό για να πάει στο δεύτερο γύρισμα.
- Τ.Ι. Μετά θα ξαναγυρίσει πάλι στο πρώτο.
- Κ.Α. Εντάξει, μετά ξαναγυρίζει, πάει στο πρώτο θα ξαναβάλει άλλη μουσική.
- Τ.Ι. Ένα τέτοιο πράμα σου κάνει συνέχεια, δεν είναι το ίδιο.
- Κ.Α. Δεν είναι κλασικό.
- Ερ. Δεν είναι σταράτο δηλαδή να ξέρεις κάθε φορά πώς θα καταλήξει.
- Κ.Α. Όχι, όχι. Μπράβο. Όχι. Αφού εγώ που παίζω επαγγελματικά και με καλά λαούτα τώρα, μου λένε «έλα μωρέ, ίντα παίζεις; Δεν τα καταλαβαίνει ο κόσμος». Λέω «όμως άμα δεν τα παίζουμε πώς θα τα καταλάβει... πρέπει να κάτσεις να τα μάθεις». Δεν είναι αυτά ξόμπλια άμα θέλεις να... αρκεί να τα αγαπήσεις, να πεις, να δεις ότι αν ασχοληθείς, μόλις μάθεις ένα σκοπό απ' αυτή τη σχολή κατ' ευθεία σε κεντρίζει... λες, κάτσε καλά, δεν είναι μόν' αυτά που 'ναι στην πιάτσα, υπάρχουνε πολλά πράματα που... Δηλαδή αυτά σε καθηλώνουν στην καρέκλα και λες θα το μάθω γιατί... έχει ενδιαφέρον. Εγώ τώρα ακούω ένα CD καινούργιο ενός νέου, μόλις ακούσω το πρώτο γύρισμα λέω σίγουρα θα πάει εκεί.
- Ερ. Και πηγαίνει...
- Κ.Α. Και πήγε. (Γελάει). Πρέπει να το πω δηλαδή; Προχωρεί σήμερα... Ντάξει. Τα αγοράζω βέβαια όλα γιατί είναι η δουλειά μου αυτή και λέω τώρα θα πάει εκεί. Και πάει. Εκεί όμως δεν κατέχεις πού θα πάει. Δεν κατέεις.
- Τ.Ι. Ο μαστρογιώργης έλεγε το Μανόλη όταν είχε ακούσει. Του λέει: «Μανόλη ξέρεις τι συμβαίνει με σένα; Εσύ παίζεις και λες, λέω με τη φαντασία μου αυτό που λέει τώρα ο Αλέκος... ότι θα πας από 'κει και μετά παίζεις και αντί να πας από 'κει πας από κει. Και αφού είπες θα πας από 'κει γιατί πας από 'κει»;
- Ερ. Αλλάζει δρόμους.

- T.I. Ναι, βέβαια. Δε μπορεί να το φανταστεί το πού θα καταλήξει. Ενώ στα άλλα είδη είναι πιο... πιο εύκολο να πεις πού θα καταλήξει.
- K.A. Εγώ ξέρω και λίγο από πεντάγραμμο, τέτοια, δρόμους που λένε. Εκεί άμα ... λίγα, δε ξέρω πολλά πράματα. Αλλά από το λίγο που ξέρω άμα αναλύσεις ένα κομμάτι θα δεις ότι είναι άλλοι δρόμοι, άγραφοι δρόμοι. Δεν υπάρχει δηλαδή ουσάκ και νιαβέν και τέτοια... Δηλαδή θα δεις είναι καινούργιοι δρόμοι. Σίγουρα, γιατί το να πιάνει όλες τις νότες σ' ένα... να μη σου ξεφεύγει καμιά και να βγαίνει σκοπός, ε, δε γίνεται. Γιατί είναι κλειδί ο δρόμος. Αυτό, αυτό, αυτό. Εκεί το βλέπεις και ... είναι ολοκληρωμένο το κομμάτι μ' όλες τις νότες.
- Ερ. Εσείς πότε αρχίσατε να ασχολείστε με τη μουσική; Σε ποια ηλικία;
- K.A. Ε, από παιδί. Δεκαπέντε χρονών.
- Ερ. Και πόσο καιρό έτσι κινηθήκατε σε διάφορα άλλα... ψάξατε διάφορα άλλα και μετά υιοθετήσατε και μάθατε και αυτό το...;
- K.A. Εικοσιπέντε χρόνια έψαχνα τα άλλα και... αλλά επειδής ο Γαλλιανός σκοπός εμάς στην περιοχή μας είναι πιο διαδεδομένος, είχε θέση στο είδος αλλά καμιά σχέση με το ατόφιο του Γιάννη, ξέρω 'γω.
- T.I. Του Λευτέρη...
- K.A. Είναι το... ο Γιάννης τα παίζει τώρα. Το γαλλιανό τότε παίζαν όλοι στην περιοχή και σ' όλη την Κρήτη. Ο Κλάδος τον έχει γράψει, ο Μελισσανάκης, ο Σηφογιώργης, όλοι τον έχουνε γράψει. Αλλά είναι με τις σχολές, τις σχολές τις συγκεκριμένες. Είπαμε Σκορδαλού και Σία και... είχα φαχτεί σ' αυτό βέβαια αλλά με τη άλλη σχολή, με την καινούργια τώρα, την «παλιά - καινούργια» είναι άλλο πράμα... άλλο είδος. Καμιά σχέση.
- Ερ. Εσείς πώς τα παίζετε, με λαουτιέρα, αυτά τα πράματα, πώς; Με ένα λαούτο;
- K.A. Κιθάρα... Ναι.
- Ερ. Με ένα βιολόλυρο; Με τι;
- K.A. Και βιολόλυρα.
- Ερ. Με λύρα;

- K.A. Και με λύρα. Και με βιολόλυρα. Όσα τα παίρνει. Γιατί τα πιο πολλά, δε σε παίρνει η τρίχορδη να τα παίζεις. Αναγκαστικά πρέπει να παίζεις βιολόλυρα. Αφού σου ‘πα τα γυρίσματα είναι ατελείωτα.
- Ερ. Σε ποιες περιοχές παίζετε τέτοιους σκοπούς της Γαλλιανής σχολής;
- K.A. Σ’ όλη την Κρήτη. Εκεί είναι τώρα που με ξέρουν αυτός που είμαι και μια στιγμή θα λέει: «ωπ! καινούργιος». «Όχι, όχι ρε του λέω ... νομίζουν ότι είναι... επειδή λέω είναι»...
- T.I. Είναι μοναδικός ο Αλέκος που προσπαθεί να τα προωθήσει όσο μπορεί. Εγώ δεν είμαι επαγγελματίας, έκανα ένα CD, το σκέπασα, δεν είναι η δουλειά μου, δε βγαίνω, δε μπορώ να πάω εγώ στο πάλκο να... Είναι μοναδικός που τα παίζει και προσπαθεί να τα πλασάρει στον κόσμο, να τα μάθει ο κόσμος.
- K.A. Σ’ αυτό το συγκεκριμένο τώρα πρόγραμμα που είμαστε σήμερα κι όλα αυτά, απ’ εδώ στο Ρέθυμνο μ’ ακούσανε, σου λέει ... και με προωθήσανε, μου ‘πανε να ‘ρθω οπωσδήποτε σ’ αυτό γιατί πρέπει να πας και τέτοια. Συγχρόνως και το Γιάννη... γιατί είναι το διαφορετικό, δεν κυκλοφορεί αυτό το είδος στην Κρήτη. Και μόλις παίζεις τέτοια πράγματα ξαφνιάζεται ο άλλος, λέει... δεν ακούς όλη νύχτα το ντούρου - ντούρου που έχουμε όλοι για τη σούπα, επειδή σου ‘πα, όλοι έχουμε γίνει ένα κράμα από Σητεία μέχρι Γραμβούσα. Μόλις παίζεις κάτι τέτοια αλλάζει, αλλάζει άκουσμα. Και αυτό ακούσανε ορισμένοι φίλοι εδώ στο Ρέθυμνο και μου λένε θα πας εκεί και μιλήσαμε και... Με πήρε τηλέφωνο ο κύριος Φραγκούλης, ξέρω ‘γω, παρ’ όλο που το πρόγραμμα απ’ ό,τι διάβασα είναι για τη ρεθυμνιώτικη λύρα. Αλλά του λέω εμείς είμαστε άλλο πράμα, όχι μου λέει εμείς ψάχνουμε να κάνουμε έρευνα για...
- Ερ. Ο κόσμος πώς σας αντιμετωπίζει, δηλαδή πόσο... βλέπετε, ευχαριστιέται αυτούς τους σκοπούς, πώς τους παίρνει;
- K.A. Ξαφνιάζονται οι ανδρώποι. Ξαφνιάζονται.
- T.I. Όταν έχεις ένα συγκεκριμένο άκουσμα, ένα συνηθισμένο άκουσμα και μια στιγμή τους βάλεις κάτι το, που έχει κάτι το λίγο που έχει το παραπάνω, κάτι το παράξενο, οπωσδήποτε σου κινεί την περιέργεια. Τι είναι αυτό; Γι’ αυτούς βέβαια που καταλαβαίνουνε λίγη μουσική. Για τον πιο πολύ κόσμο

βέβαια περνάει απαρατήρητο. Κι αυτοί φαίνεται έχουν ακούσει τον Αλέκο και ... μου το 'λεγε από χρόνια... μου λέει έλα στο Ρέθυμνο να δεις ότι οι άνθρωποι τους επαίζω και μου λένε «μα τίνος είν' αυτά τα πράματα, δικά σου»; Και τους λέω τίνος είναι. Από χρόνια τώρα.

Ερ. Κύριε Τσικνάκη εσείς, γιατί η μητέρα σας δεν ήθελε παρά μόνο όταν πήγατε είκοσι επτά χρονών πιάσατε να μαθαίνετε;

Τ.Ι. Γιατί πήγα είκοσι επτά χρονώ, ε; Γιατί παντρεύτηκα μικρός, άρχισα κατ' ευθείαν έκανα τρία παιδιά, άρχισα να δημιουργώ κι είχα μετά... πάνω στη δημιουργία με βρήκε. Και...

Ερ. Τι φοβόταν η μητέρα σας;

Τ.Ι. Η μητέρα μου φοβόταν αυτό που είπα προηγουμένως. Μην έχω την κατάληξη του Λευτέρη. Την δικαιολογώ ως ένα σημείο. Δεν ήθελε να...

Ερ. Τον Λευτέρη τον σκοτώσανε;

Τ.Ι. Τον σκοτώσανε οι δικοί μας, δυστυχώς. Από ζήλια. Το Λευτέρη τον σκοτώσαν οι δικοί μας από ζήλια. Γιατί; Γιατί δε μπορούσαν να τότε φθάσουν. Κι επειδή δε μπορούσαν να τότε φθάσουν στο όργανο, στη λεβεντιά, στα κάλλη σαν οικογένεια, τον βγάλαν απ' τη μέση, δυστυχώς.

Ερ. Του Μανόλη το χέρι πώς κόπηκε;

Τ.Ι. Για το Μανόλη δε μιλήσαμε καθόλου. Ο Μανόλης τραυματίστηκε από ένα αναπτήρα που του έδωσε ένας Γερμανός τις μέρες που φεύγανε οι Γερμανοί. Τα μαζεύανε οι Γερμανοί τα βάζανε απάνω στ' αυτοκίνητα, τα πετούσανε και φεύγαν, ας πούμε για την πατρίδα τους. Την ώρα εκείνη βρέθηκε ο θεός μου ο Μανόλης στην πλατεία των Μοιρών που οι Γερμανοί είχανε αγγαρεία ορισμένους ανθρώπους εκεί και φορτώνανε στα φορτηγά τους κάτι ρούχα, κάτι πυρομαχικά, δε ξέρω τι και μετά εκεί είναι που του έδωσε ο Γερμανός... Επιάστηκε αυτός εκεί και φόρτωνε και στο τέλος δυστυχώς αυτό ήταν το λάθος του θείου μου του Μανόλη γιατί ήταν πολύ ατίθασο παιδί, όταν ήταν δεκαοχτώ χρονώ, δεκαεπτά, και λέει στο λοχία το Γερμανό ο οποίος μιλούσε τα ελληνικά πολύ καθαρά, του λέει: «ακόμα βρε κερατάδες θα σας εδουλεύουμε»; Κι αυτός του ... δεν του μίλησε φαίνεται, μόνο του λέει: «Για να με θυμάσαι θα σου δώσω ένα δώρο». Και του δίδει ένα αναπτήρα και του λέει «αυτό θα σου κάνω δώρο». Αυτός κοπέλι, πάει

στο σπίτι κάνει έτσι, ήτανε παγιδευμένος ο αναπτήρας. Μπαμ, του κόβεται το χέρι, τον τυφλώνει, τότε κάνει εδώ πέρα μια πληγή, έκανε δυο χρόνια τυφλός και τότε κατέβηκε ο... ήταν ακόμα στο αντάρτικο, δεν είχανε κατεβεί οι αντάρτες ακόμα απ' το Ψήλορειίτη, απ' το βουνό και τότε κατέβηκε ο αδελφός του ο Λευτέρης για να τότε περιθάλψει και βρήκανε ευκαιρία και τον σκοτώσανε. Τέλος πάντων. Θεραπεύεται ο Μανόλης με λίγα λόγια μετά από δυο - τρία χρόνια...

Ερ. Άρχισε να βλέπει μετά;

Τ.Ι. Ναι, άρχισε να βλέπει λίγο - λίγο, με φακούς και γυαλιά, είχε δέσει το χέρι του, γιατί αξίζει αυτή η ιστορία να την πούμε, το πώς έμαθε όργανο. Και είχε πεθάνει εν τω μεταξύ κι η μάνα τους. Γιατί μέσα σε τρεις μήνες είχε σκοτωθεί ο Λευτέρης, είχε τραυματιστεί ο Μανόλης και είχε σκοτωθεί άλλος ένας αδελφός τους στα Δεκεμβριανά στην Αθήνα. Μέσα σε τρεις μήνες δηλαδή και τα τρία αγόρια που υπήρχανε, απ' τα οχτώ παιδιά τα τρία ήταν αγόρια, τα δύο είχαν πεθάνει κι ο ένας μισερός. Η μάνα βέβαια σ' ένα χρόνο πέθανε. Είχε λοιπόν πεθάνει η μάνα κι ήτανε ο Μανασάκης ο Μανόλης στο καφενείο και γρατζουνούσε στο γυρισμό, δώδεκα η ώρα ξέρω 'γω, ένας φίλος του ένα οργανάκι. Χτυπάει την πόρτα, μπαίνει μέσα αυτοί μόλις τότε βλέπουνε, παγώσανε γιατί κρατούσανε - δεν είναι όπως σήμερα - το πένθος ένα χρόνο. Ένας συγχωριανός που θα πεθάνει, είχε τότε το πένθος. «Παίξε του λέει Στέλιο», «δεν παίζω... αυτό είναι χαλασμένο», «παίξε» του λέει ο θείος μου... «δεν παίζω», και πίνει δυο καραφάκια ούζο και πάει στο σπίτι μεθυσμένος πιάνει το όργανο που δεν το 'χε ξαναπιάσει ...

Ερ. Ποτέ;

Τ.Ι. Ποτέ. Μα μετά τον τραυματισμό του δεν το 'χε ξαναπιάσει. Αυτός βέβαια έπαιζε βιολί ο Μανόλης, έπαιζε το Λεμάν, έπαιζε μαντολίνο, έπαιζε ακορντεόν, έπαιζε όλα τα όργανα.

Ερ. Από πού είχε μάθει βιολί;

Τ.Ι. Απ' τον αδελφό του. Βιολί βέβαια υπήρχε στο σπίτι. Όπως σας είπα, όλα τα... Έπαιζε βιολί ο Μανόλης, έπαιζε ακορντεόν, λίγο πολύ παίζαν, σου λέω, όλοι. Μετά τον τραυματισμό του, λείπει ο καρπός του, πώς να παίζει; Όπως

ήταν λοιπόν μεθυσμένος πιάνει, λέει, το όργανο το βάζει απάνω στον καναπέ, δεν είχε χορδές, του βάζει χορδές, προσπαθούσε τέλος πάντων να παίξει, πώς να παίξει αφού δεν είχε... και τελικά όλη νύχτα κρατούσε έτσι και τραγουδούσε, οι άλλες αδερφές που ήτανε μέσα, βέβαια, σου λέει πάει τρελάθηκε ο αδερφός μας, την ψώνισε... Ξημερώνει λέει ο Θεός και λέει στον εαυτό του. Παίρνει ένα πιστόλι που είχε, το βάνει στο... μέσα του και λέει: «Μέχρι το βράδυ αν δε βρω τρόπο να παίξω, θ' αυτοκτονήσω». Το γράψαν κι οι εφημερίδες της εποχής εκείνης, πρέπει κάπου να υπάρχουν, αλλά πού θα είναι... που έδωσε μετά συνεντεύξεις, ας πούμε, μετά, αργότερα.

Ερ. Στην Εθνική Βιβλιοθήκη πρέπει να υπάρχουνε.

Τ.Ι. Ναι. Βάζει λοιπόν το πιστόλι στη μέση του και φεύγει για το χωριό, πιάσαν του... τα χωράφια, του μιλούσαν, λέει, οι ανθρωποι αυτός ήταν στον κόσμο του. Ούτε μιλαγε ούτε... έφαγνε να δει πώς θα βρει τρόπο. Γιατί αν δεν έβρισκε τρόπο μέχρι το βράδυ θα έβαζε το πιστόλι στο... είχε αποφασιστεί δηλαδή, δεν μπορούσε άλλο. Γιατί η μουσική ήταν η ζωή τους. Φαντάζεστε τώρα μέσα σε μια οικογένεια από οκτώ παιδιά, τα πέντε και ο πατέρας να παίζουνε τόσα όργανα. Για την εποχή εκείνη, μιλάμε για την εποχή του '30, '40, δεν υπήρχε ούτε ραδιόφωνο ούτε μια νότα να παίζεις.

Ερ. Και πολεμούσε να βγάλει σκοπούς στη λύρα ή στο βιολί;

Τ.Ι. Πολεμούσε στο Λεμάν... έπιασε το Λεμάν και προσπαθούσε να παίξει. Τελικά με πολλά βάσανα του ήρθε σα θεία φώτιση, λέει, το πώς θα παίξει. Γυρίζει στο σπίτι, βάζει το όργανο απάνω στον καναπέ, έτσι, πατάει απάνω κι άρχισε να παίζει. Με χωρίς το πετσάκι, εδώ με το... είναι ακριβώς απ' εδώ ακριβώς κομμένο. Με αυτό εδώ πέρα, το λίγο. Έπαιζε, έπαιζε, κάποια στιγμή...

Ερ. Με τη βάση του καρπού, το εσωτερικό, το μέσα, το μαλακό...

Τ.Ι. Από εδώ ακριβώς είναι... είχε κομμένο το χέρι. Και έπαιζε ακριβώς εδώ. Αυτό. Όπως μπορούσε βέβαια, φυσικά πάνω στην πλάκα, ανάποδα το όργανο. Κάποια στιγμή βέβαια, αυτός... σκίστηκε το χέρι του, αυτό είναι ατσάλια... Σκίστηκε το χέρι του, εγίνηκε, λέει, το παντελόني του ένα αίμα,

εγούρνισε ο οντάς αυτός δεν είχε πάρει χαμπάρι. Γιατί κάτι είχε βρει, κάτι είχε ξεκαρπούνιζε, κάτι είχε ανακαλύψει. Άρχισε να παίζει του Λευτέρη σιγά - σιγά το σκοπό. «Ναι», λέει, «ναι το βρήκα, ναι, ναι, ναι», κι αυτό τελικά κάνει έτσι... τελικά, θάνει λέει χαρτί, θάνει το πετσάκι, με λίγα λόγια ανακάλυψε το πετσάκι αυτό που θα δείτε στο βίντεο, να τελειοποιήσει την πατέντα, το πώς θα παίζει. Και δυστυχώς εμείς έχουμε πέντε δάχτυλα, δε μπορούμε να τον επιάσουμε. Αν ακούσεις τις ηχογραφήσεις που έχει κάνει με αυτό το πράμα λες... ο Αλέκος τον είχε γνωρίσει... διότι είχα ακούσει κάποτε στην τηλεόραση, ένας κι έπαιζε με κομμένο χέρι έπαιζε το δοξάρι, αλλά, ο Ρος Ντέιλυ έλεγε όταν κάναμε συνεργασία: «Εγώ λέει Μανόλη, δε σκέπτομαι το πώς παίζεις. Αυτό το βγάζω απ' το μυαλό μου τελείως γιατί αν το σκεφτώ θα τρελαθώ. Το πώς παίζεις. Εγώ σκέπτομαι το τι παίζεις. Ακριβώς αυτά τα λόγια είπε ο Ρος Ντέιλυ όταν κάνανε τη συνεργασία, κάνανε μαζί. Είναι πραγματικά, όταν το σκεφτείς αυτό το πράμα, σταματάει το μυαλό του ανθρώπου. Έκανε πολλά πράγματα μετά, αλλά δυστυχώς άργησε κι αυτός, άργησε να αρχίσει. Μετά τα παράτησε είκοσι πέντε χρόνια, πήγε στην Αθήνα, έπαιζε βέβαια σε σταθμούς, έπαιζε σε εκδηλώσεις τότε, τα παράτησε, τώρα στα γεράματα ξανάπιασε το δρόμο. Και έκανε... μου λέει ότι έχει κάνει ένα ολόκληρο έργο. Για όποιους προλάβουνε και τα βγάλουνε... διότι απ' ό,τι βλέπω εδώ είναι πολύ δύσκολο. Κι έτσι αυτή είναι με λίγα λόγια η ιστορία του Μανόλη. Το πώς άρχισε να παίζει.

- Ερ. Εσείς, ως συνεχιστής της οικογένειας ποια υποχρέωση, ποια ευθύνη φέρετε;
- Τ.Ι. Η ευθύνη σου είπα και προηγουμένως όταν πέθανε, έκανε ο άνθρωπος διαθήκη και γράφει απάνω ότι τα όργανα και η πνευματική περιουσία την οποία άφησε σε κασέτες, καμιά εκατοστή κασέτες...
- Ερ. Όλες αυτές οι κασέτες, συγνώμη που διακόπτω, ήτανε από την εποχή με το πετσάκι και μετά;
- Τ.Ι. Ναι, ναι, ναι. Μόνος στο σπίτι.
- Ερ. Πιο πριν;

- T.I. Πιο πριν το 'χε κλείσει για είκοσι πέντε χρόνια. Ήτανε θαμμένα. Για είκοσι πέντε χρόνια αυτός δεν έκανε τίποτα. Τα παράτησε, πήγε στην Αθήνα, ασχολιότανε και με διάφορες ασχολίες, ήτανε και μια εποχή που δεν είχε... η κρητική μουσική είχε κάμψη. Είχε κάμψη, νομίζω.
- K.A. Σου είπε πιο πριν ότι η ανακάλυψη...
- T.I. Όταν ανακάλυψε...
- K.A. Δεν είχε γράψει τίποτα, με τα άλλα όργανα, όταν ήταν δηλαδή αρτιμελής.
- T.I. Έπαιξε σου λέω σε ραδιοφωνικούς σταθμούς, είχε παίξει σε συναυλίες, είχε παίξει με τη Βέμπο θυμάμαι και μου 'χε πει μια ιστορία ότι είχε παίξει στο Ντορε, λέει, στο Ηράκλειο με τη Βέμπο τότε που είχε τραγουδήσει η Βέμπο. Τον βγάλαν λέει πιτσιρικάκι απάνω κι έπαιξε. Και μετά τα παράτησε, τώρα στα γεράματα εμείς πάλι είναι που τον παροτρύναμε. Του 'λεγα «εσύ ρε θείε, εσύ δεν παίζεις; Εσύ κατεβάζεις Αγίους, τώρα, τι μου λες»; Και ναι, και ναι, είχα πάρει ένα μαγνητόφωνο μεγάλο εκεί και γράφαμε, κάθε μέρα γράφαμε, γράφαμε και του 'χα και μια κιθάρα και του κρατούσα, κι είχα φτιάξει κι εγώ ένα αντίγραφο του Λεμάν του θείου μου, έχω κάνει κι ένα άλλο δικό μου, το 'χω φτιάξει εγώ κρατούσα λίγο ακομπανιαμέντο, κι έτσι με τη βοήθεια πάλι τη δικιά μας, αυτός νόμιζε ότι δεν έπαιζε τίποτα. Ήτανε...
- Ερ. Αλλά εσείς από 'κει μάθατε. Από τις κασέτες του.
- T.I. Ναι, ναι. Και τελικά...
- Ερ. Πότε πέθανε;
- T.I. Το '98. Αλλά μέσα σε πέντε χρόνια έκανε... έκανε Αγίους, μπορώ να σου πω. Άφησε πίσω εκατό κασέτες βέβαια οι οποίες κασέτες όχι ξεδιαλεμένα πράγματα, γιατί αυτός άμα του μολάρεις από 'δω το σκοινί, ο Αλέκος ξέρει, θ' αρχίζει να παίζει, να παίζει, να παίζει, να τρέχει, να τρέχει, δεν το δούλευε το κομμάτι να το ολοκληρώσει. Κι από 'κει τώρα καταλαβαίνεις τώρα τι έχει μέσα.
- Ερ. Σας ευχαριστώ θερμά, ήταν πραγματική τιμή για το Πρόγραμμα που μιλήσαμε μαζί σας: δύο ξεχωριστούς ανθρώπους που εκπροσωπούν, ας πούμε, τη Γαλλιανή σχολή και μάθαμε πάρα πολλά και ενδιαφέροντα

πράγματα και θα 'ναι πολύ ενδιαφέρον αυτή η σχολή να συνεχιστεί από τους μελλοντικούς οργανοπαίχτες.

T.I. Να 'στε καλά. Κι εμείς ευχαριστούμε για την προσπάθεια που κάνατε να μείνουν αυτά, γιατί πραγματικά αξίζουν να μείνουν. Πρέπει να μείνουν. Να μάθουν οι επόμενες γενιές.

K.A. Γενικά είναι το πρόγραμμα πολύ καλό, όχι μόνο για τη σχολή αυτή...

T.I. Γενικά η προσπάθεια που κάνουν...

K.A. Και εκ μέρους των καλλιτεχνών της Κρήτης σας ευχαριστούμε.

T.I. Κι εμείς σας ευχαριστούμε.

Ερ. Να 'στε καλά.